

ressò mont-roigenc

1913, EL PRIMER ENTERRAMENT CIVIL A MONT-ROIG. ENFRONTAMENT ENTRE EL CASINO DELS CARLINS I EL DELS REPUBLICANS

Martí Rom
www.martirom.cat

03-01-2018

En un text del diari reusenc “*Las Circunstancias*”, del 3 de maig de 1913, trobem la crònica del primer enterrament civil que es va fer a Mont-roig. Aquest diari era el portaveu del republicanisme a Reus; es va crear el 1874, durant la I República, i va durar fins l’inici de la Guerra Civil, el 1936. El seu ideari era: "Liberalisme, Democràcia, República i Justícia Social". Com a diari d’esquerres s’oposava a la línia conservadora de dretes del “*Diario de Reus*”.

“*Las Circunstancias*” publicava que el dia anterior, el 2 de maig, havia sigut “enterrada civilment” la mont-roigenca Maria Forés, mare de “*nuestro amigo y correligionario*” Antoni Massó. Deia: “*Los elementos caciquistas de dicha población a instigaciones del cura párroco se pusieron de acuerdo con el alcalde y el juez, al objeto de evitar que el acto civil se realizara. Al efecto anteayer citaron a casa del juez a nuestro amigo Massó en compañía de su hermano político Agustín Gil y les intimidaron a que desistieran de su empeño o de lo contrario les dijo el alcalde, no permitirían que se efectuara ninguna clase de manifestación y que solo tolerarían que acompañaran el féretro los individuos de la familia. Contestárosle nuestros amigos que realizaban un acto legal, que el mismo era voluntad de la difunta y de la familia...*”.

L’alcalde era Pere Ramon Nogués. A l’acta del “Centre Legitimista” del 4 de febrer de 1912, s’hi deia que aquest deixa la presidència de l’entitat per passar a ser alcalde. Ho seria el 1912 i 1913¹. Vivia al carrer Major núm. 57 (ara Francesc Riba i Mestre núm. 10), on hi tenia un forn. Un fill d’aquest, Ferran Ramon Ferrando es va casar amb Maria Moliner, l’autora de l’important “*Diccionario de uso del español*” (1966) que va escriure entre la seva casa de Madrid i la taula sota els eucaliptus de la “Pobla Oriola”. Pedro Ramon Moliner, fill d’aquests, deia “el pare no concordava gaire amb l’avi, el “Pere Pateret”. Aquest era un *carliston*, una persona radical de dretes que havia participat, amb el grau d’oficial, en la III Carlina (1872-1876)... Els pares, influïts per aquell context laic de la *Institución Libre de Enseñanza*... deien que Mont-roig era un món levític, on la religió ho impregnava tot...”².

Segons el “*Anuario Baily*” (“*Anuario del comercio, de la industria, de la magistratura y de la administración*”) de 1910, el jutge era Bonaventura Sancho. Al cens de Mont-roig de 1911 hi consta com Bonaventura Sancho Vandellós, de quaranta-set anys, que vivia al carrer del Bisbe Macià núm. 23 i que era metge.

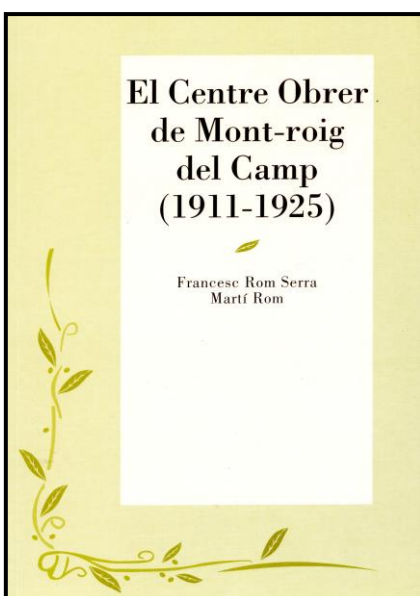
¹ Veure text: “El Centre Legitimista – 2” de Ressò mont-roigenc” núm. 101 (I trimestre de 2007), pàg. 10.

² Veure text: “De la costa de l’Oriola a Maria Moliner” de Ressò mont-roigenc” núm. 96 (IV trimestre de 2005), pàg. 16.

Sabem que el rector de Mont-roig, en aquell primer enterrament civil de 1913, era mossèn Joan Rosselló³.

Aquell diari, “*Las Circunstancias*”, continuava explicant: “*En vista, pues, de esta actitud decidida, el señor alcalde y el juez ayer, apuraron todos los resortes de autoridad con el propósito de no consentir que el acto civil se realizara. No consiguieron su objetivo...*”. A continuació, s’esmenta que van enviar la guàrdia civil per intimidar-los. L’enterrament es va fer “*de manera seria, sin desplantes, con todos los respetos que a la autoridad se deben...*”.

El diari acaba denunciant que les autoritats van permetre, fins i tot s’intueix, que van promoure, “*que el requetè carlista de allí, equipado y haciendo pública manifestación de su organización militar, fuera de juerga a Escornalbou y al pantano de Riudecañas, paseando después formados por Montroig y haciendo a las puertas del pueblo varias descargas cerradas...*”. Finalment reclamava l’atenció de la màxima autoritat de la província, el governador, sobre aquests fets.

En el llibre “*El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)*” de Francesc Rom Serra i Martí Rom (Cossetània edicions, 2003), a la pàg. 77, també es cita la crònica d’aquest enterrament civil publicada a “*La Justicia Social*” núm. 151, del 10 de maig. Aquest era un setmanari de Reus, expressió dels socialistes catalans; es va publicar del 1909 al 1916. Deia: “*los elementos carlistas de dicho pueblo, que desde hace tiempo rigen de manera lastimosa los destinos de aquella villa, apuraron todos los medios para que aquel acto civil no se realizara...*”.

A la pàg. 53 del mateix llibre es parla d’un picapedrer de Riudecanyes que anava els caps de setmana a Mont-roig i, com que sabia tocar l’acordió, permetia fer ball per al jovent de “*L’Obrera*”. Era “amic del vell Massó, casat amb la Jana... s’allotjava a cal Massó...”. Aquest deuria ser l’Antoni Massó, fill de la persona que enterraven. He buscat en el cens del 1911 i hi he trobat un Antoni Massó Forés, de quaranta-quatre anys, “*labrador*”, que vivia al carrer Nou. Segons el cens de 1923, vivia al número 78 del mateix carrer Nou⁴.

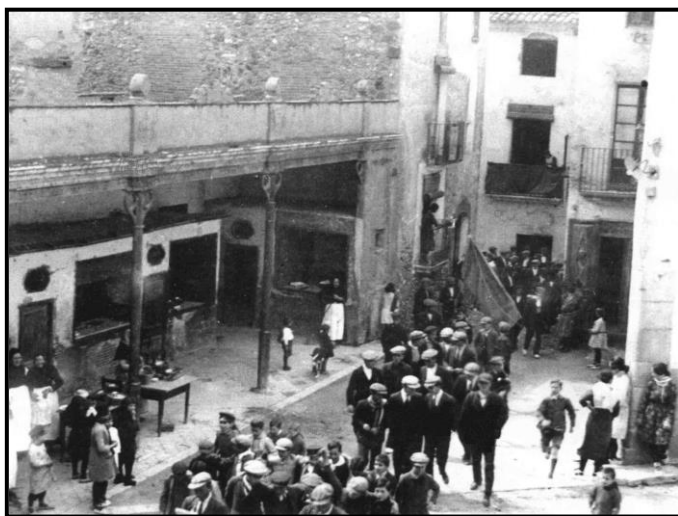
Un mes abans d’aquest enterrament, el 9 de març, s’havien fet eleccions provincials. El setmanari “*El consecuente*” de Reus, “*órgano del Partido Republicano Radical Autonomista*”, del 15 de març, donava informació sobre el resultat d’aquestes eleccions a Mont-roig. Havien guanyat els carlins, els seus dos representants havien obtingut 652 vots. Els tres candidats republicans van treure 597 vots. Com podem veure la lluita era, en aquells anys, aferrissada; els resultats eren frec a frec. El candidat dels republicans més votat fou el mont-roigenc Elies Benaiges Figueras, amb 299. Aquest, tenia una

³ Veure text: “*Rectorologi – 5 (1905-1929)*” de Resson M.” núm. 56 (I trimestre de 1996), pàg. 25.

⁴ El que no quadra és l’edat, ara diu que té 51 anys (quan devien ser 56, si donem per bona la suara esmentada).

cafeteria a la Plaça (actualment de mossèn Gaietà Ivern núm. 6). Era un rellevant republicà que va tenir una certa carrera política⁵.

Eren anys de convulsions polítiques a Mont-roig. Sabem pel llibre “El Centre Obrer de

Mont-roig del Camp (1911-1925)”, pàg. 59, que s’havien iniciat les celebracions dels “Primer de Maig”. En el setmanari “*La Justicia Social*” trobem les cròniques dels anys 1913, 1914 i 1915. En el número 149, de l’1 de maig de 1913, s’hi diu: “*se celebrará solemnemente por primera vez, Fiesta gloriosa del 1º de Mayo. La vigilia, por la noche, habrá velada en el Centro Obrero, tomando parte los niños de la escuela que sostiene dicho Centro...*”.

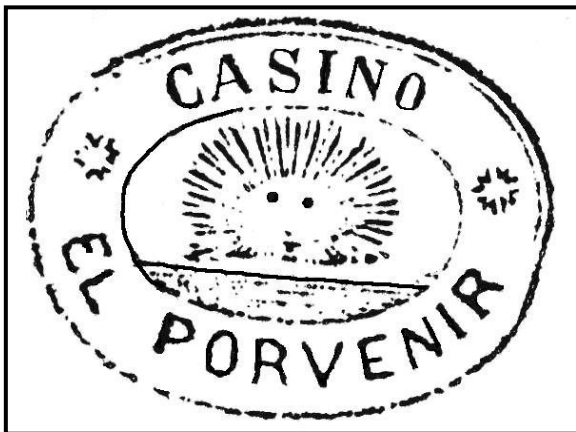
Sortida de la manifestació del Primer de Maig des de L’Obrera

En el mateix llibre, a la pàg. 71, es descriu l’enterrament del Carnestoltes a Mont-roig. L’havia començat a organitzar el Casino de Baix, “El Porvenir Democràtic”, que era de caire liberal – republicà, però en aquells anys es feia conjuntament amb “L’Obrera”. “Cadascú tenia llibertat en la confecció dels cartells satírics i humorístics que desfilarien pels carrers del poble. Aquests gairebé sempre estaven centrats en fets que passaven a Mont-roig i, fonamentalment, contraris al Partit Carlí – els del Casino de Dalt ...”. Aquesta era la societat dita “Centre Legitimista”. “Al davant de tot hi anaven tres homes disfressats de capellans...” (pàg. 72). Era una processó laica pels carrers del poble, on l’humor i la gresca hi predominaven. Com que els *carlistes* es tancaven al seu local hi havia un cartell que deia: “Els llops fan la festa a la cova”.

Aquest clima polític d’enfrontament entre *carlistes* i liberal-republicans arribava al punt més àlgid a les conteses electorals. Per exemple, a les municipals del 14 de novembre de 1915 hi va haver denúncies de tupinada, de compra de vots i finalment el governador les va anul·lar. En aquell llibre sobre “L’Obrera”, pàg. 95, hi ha una àmplia crònica d’aquests fets: “Unes eleccions mogudes: el partit liberal va amb el Centre Obrer”. El mont-roigenc dit “Pepu Pansa” va fer uns versos irònics que començaven: “*Si queréis poner atención, / caballeros y señores, / daré cuenta de Mont-roig / del día de las elecciones...*” (pàg. 102).

---

⁵ Surt citat en el llibre “*Historia crítica de los hombres del Republicanismo catalán en la última década (1905-1914)*” d’Emilio Navarro (Barcelona, 1915). “*Nació en Mont-roig (Tarragona) en 1878... Era todavía muy joven cuando organizó en su pueblo un Comité de Juventud Republicana, primera organización que en Mont-roig tuvieron los correligionarios. En ella desempeñó Benaiges el cargo de secretario... los republicanos de Mont-roig estuvieron representados en la asamblea de constitución de Unión Republicana celebrada en Madrid el 25 de Marzo de 1903... En 1909 fue elegido concejal, desempeñando su cometido durante los cuatro años... En las elecciones para diputados provinciales, celebradas en 9 de marzo de 1913, su nombre fue incluido en la candidatura de coalición republicana por el distrito de Reus, siendo derrotado por muy pocos votos...*”. Podeu trobar una àmplia crònica sobre la tasca política en aquell llibre “*El Centre Obrer de Mont-roig del Camp (1911-1925)*”, p. 97- 98.

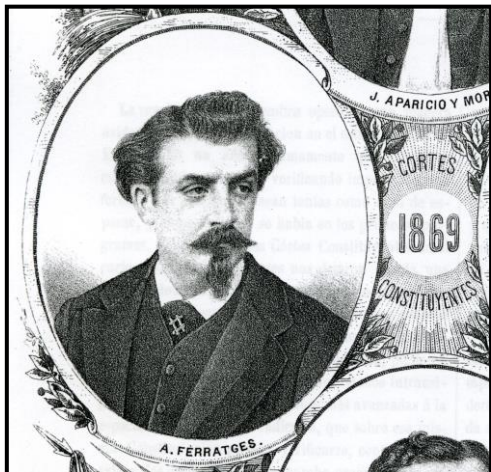

A la societat dita “El Porvenir” (a partir de 1905 serà “El Porvenir Democràtic”), que aglutinava liberals i republicans ja hi consta un Reglament (del 23 de març de 1863) a l’Arxiu Històric de Tarragona. Baptista Nogués escrivia a “**Ressò mont-roigenc**”, núm. 34 pàg. 12, que aquella antiga societat dita “Centre Montroigense”, que estava situada al carrer d’Amunt en els actuals núm. 6 i 8 (a cal Blai) cap al 1880, era de caire carlina. Trobem més informació en el llibre “Itineraris per la sociabilitat

meridional catalana” de Pere Solà Gussinyer (Diputació de Tarragona, 1997), a la pàg. 289 s’hi esmenta que la data de constitució fou el 1888, i que el 1900 tenia trenta-quatre socis i el seu president era Pere Ramon; aquell important carlí dit “Pere Pateret”.

Durant uns quanta anys (del 1908 al 1916) els dos casinos, el de Baix i el de Dalt, estaven a tocar, separats per unes poques cases. “El Porvenir democràtic” a cal Panadero, a l’actual carrer de Francesc Riba i Mestre núm. 6 i 8 i el “Centre Legitimista” estava a la casa del Pepet Pascual Munté (més conegut per Pepet Xarles), més tard a cal Joan Bieto (plaça de Joan Miró, número 12, gairebé tocant a l’inici del carrer de la Mare de Déu de la Roca).

Així doncs, a les darreries del segle XIX i inicis del XX hi ha a Mont-roig dos centres que aglutinaven grups ideològics radicalment diferents. Comunament se’ls coneixia com Casino de Baix i Casino de Dalt, o també Casino Republicà i Casino Carlista. El dirigent conservador Antonio Cánovas del Castillo deia, el 1870, que calia que hi haguessin “*dos centros, cuando menos, en cada pueblo; uno más conservador donde quepan hasta los que la impaciencia ha hecho carlistas... y otro, más liberal, donde puedan acogerse los desengañados de la revolución...*”.

Antoni Ferratges Mesa

El “Centre Legitimista” (Casino de Dalt o Casino Carlista) el 21 de gener del 1917 es va traslladar a la casa del carrer Major núm. 16, que s’havia comprat el 29 de desembre anterior a Maria Vidal, de Reus⁶. Aquesta havia estat la casa pairal del marquès de Mont-roig, Antoni Ferratges Mesa.

En el diari carlí “El Porvenir”, editat a Toledo, del 28 de desembre de 1911, trobem la notícia de la creació del Requetè de Mont-roig: “*Los jóvenes del Centro legitimista de Montroig (Tarragona) trabajan activamente para la constitución de un Requeté que promete ser uno de los más importantes de la provincia*”. En el de l’11 d’abril de 1912

⁶ Segons el llibret “75 Anys de la Cooperativa de Mont-roig (1914-1989)” (1989) de Ricard Aragonès Taberner.

diu: *“El Requeté jaimista de Montroig viene aumentando considerablemente el número de socios, pasando de 60 en los pocos días de su constitución. Tiene en proyecto varios actos de propaganda que pronto se irán celebrando”*. Vèiem anteriorment com a *“Las Circunstancias”*, del 3 de maig de 1913, acabava dient: *“el requeté carlista de allí, equipado y haciendo pública manifestación de su organización militar, fuera de juerga a Escornalbou y al pantano de Riudecañas, paseando después formados por Montroig y haciendo a las puertas del pueblo varias descargas cerradas...”*.

Els carlins (també dits “carlistes”) procedien de l’escissió de la branca monàrquica per la descendència del rei Fernando VII. La corona passà a la seva filla (de tres anys) Isabel II, mitjançant la Regència de Maria Cristina de Nàpols, enlloc del germà del rei Don Carlos. Fins aleshores hi havia la “lleï sàlica” que impedia governar a les dones. Això comportarà tres guerres carlines: 1833 a 1839, 1846 a 1849 i 1872 a 1876. A aquell pretès rei Carlos V el succeirà el 1845 el seu fill Carles Lluís (dit Carlos VI), que morirà el 1861. El 1868 s’entronitza el seu nebot Carlos de Borbón (Carlos VII). A la mort de Carlos VII (1909) el substituirà el seu fill Don Jaime (Jaime III), que seria el pretendent fins la seva mort el 1931. D’aquí que en aquells inicis del segle XX s’anomenés “jaimistas” els carlins.

Vèiem com el *Requeté* de Mont-roig havia iniciat la seva constitució a finals de 1911. Deuria ser la rèplica carlina a la creació del Centre Obrer de Mont-roig a inicis d’aquell any. El seu primer Reglament du data del 15 de gener⁷. Comença un període de confrontació en el qual hi hem de situar, per part republicana, aquell primer enterrament civil, la celebració dels Primer de Maig o l’enterrament del Carnestoltes. Els carlins, a partir del 1912 faran, entre d’altres esdeveniments, els Aplecs a la Mare de Deu de la Roca. Aquests, fins aleshores, havien tingut un caire bàsicament religiós. A l’acta del Centre Legitimista del 26 de maig de 1912 podem llegir: *“A las tres de la tarde... salió en compacto grupo esta Sociedad en dirección a la carretera de Reus para recibir a los oradores y personalidades del partido que para tomar parte en el Aplech que se había de celebrar mañana... siendo recibidos con una salva de aplausos por la inmensa muchedumbre y con los acordes de la “Entrada de Don Carlos” ejecutada por la Banda del Centro...”*. Després explica el retorn al local del Centre: *“Abrían la imponente manifestación las secciones del Requeté, después la Banda tocando un airoso pasodoble... cubriendo la carrera infinidad de público guardando los respetos debidos...”*. Ja al local hi va haver uns discursos i un banquet al qual hi van assistir unes cinquanta persones. A la presidència, a més dels polítics convidats, hi havia *“el clero Parroquial”*.

A l’endemà, segons l’acta del dia 27: *“tuvo lugar la tradicional fiesta ... en honor a su patrona la Virgen de la Roca, dicha fiesta convertida en Aplech Jaimista por motivo de la inauguración oficial del Requeté, bendición de la nueva bandera del Centro y del Banderín del Requeté... A las ocho de la mañana hubo comunión general con plática en la Iglesia Parroquial... a las nueve salió la manifestación hacia el santuario... seguía la Banda... la bandera del Círculo Jaimista de Reus... la bandera de este Centro luciendo sus hermosas corbatas... A la llegada al Santuario... se celebró el solemne oficio cantado i interpretado por la banda...”*.

---

⁷ Es troba a l’Arxiu Històric de Tarragona.

L'Aplec del 1913 es descriu a l'acta de l'11 de maig. Tenim la mateixa escenografia: *“el banderín del Requeté con sus respectivas secciones luciendo sobre sus cabezas la simpática borla encarnada... (los concurrentes)...acabando con un viva al rey Jaime III...”*.

En general els liberals i republicans escassament anaven a missa i, en canvi, era quasi de militància fer-ho els carlins. *Dues* concepcions del món, de la vida s'enfrontaven en gairebé totes les vessants.

Saltant uns quants anys, trobem que el 13 de setembre de 1923 hi ha l'aixecament militar del general Miguel Primo de Rivera (pare del que serà fundador de “La Falange”, José Antonio Primo de Rivera). Comença una dictadura que coexistirà sota el regnat d'Alfons XIII. Els problemes econòmics i la inestabilitat política van fer que dimitís el 28 de gener de 1930. Les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931 van dur a la proclamació de la II República (14 d'abril).